

Papírbodorítás

Konferenciát rendeztek egy magyarországi kisvárosban, Móron, 1995. július 19-e és 23-a között. A konferencia címe Papírbodorítás volt.

Fiatal irodalmárokat hívtak meg, a meghívólevélben egy Roland Barthes-idézet: „...folyóiratot csinálni, akár irodalmi is, nem irodalmi, hanem társadalmi tett, azt az elhatározást fejezi ki, hogy az aktualitást valamilyen módon intézményesíteni fogják.” A borítékban ezenkívül egy, ezeket a szavakat értelmező felhívás is volt: „...Roland Barthes elméletileg igazolható érvelése és az annak fittyet hányó valóság arra készítet, hogy az ellentmondást kitakarjuk a probléma melegágyából.”

Mi is az a papírbodorítás? Valami olyasmi, ami egyrészt magától jön, mikor a ceruza tétovasága uralkodik el rajtunk, másrészt tudatos, hiszen elsődleges célja az átalakítás, kiemelés a síkból, hogy számtalan oldalról meg tudjuk vizsgálni a lapot. Papírbodorítás, mint ha az eget hoznánk az írásztalunkra, mint ha mi emelkednénk a bodor fölé, s végül, mikor kész a mű, akkor szépen kisimítjuk a lapot, hogy újra kezdhesünk írni rá.

A papírbodorítás (pépör bek) ezzel szemben azt jelöli, hogy valamilyen írásos anyagnak rövid életet szánnak, hogy a munka nem kell szembenézzen az örökkévalósággal, a végtelenség kérdéseivel. Papírbodorítású például az újság – még ha általában nem is gondolunk rá. A magyarországi irodalmi újságok volt a tervezett témája a szegedi deKON csoport által szervezett móri konferenciának.

Egy konferenciára sok helyről érkeznek a résztvevők, és sokfélét mondanak ott. Aztán, ha vége a konferenciának, a szervezők megszerzik az előadóktól a kéziratokat, és kötetbe foglalva kiadják azokat. Ennek elsődleges célja az, hogy akik az előadóteremben a kora délutáni napmelegtől elcsigázva nem tudtak kellőképpen bekapcsolódni a szellemi párbeszédbe, azok, így utólag részesei lehessenek a tudásnak.

De mi a helyzet egy olyan konferenciával, melynek egyik célja, hogy a hagyományos kereteket lebontsa, hogy új, friss, performatív legyen. Mit lehet tenni egy olyan performance-szerű előadással, melyben valaki csak némán ül és táblákat mutogat fel, miközben egy másik valaki felolvas.

Mennyit nyújthat, vagy a témánál maradván, mennyit boríthat a papír, az ott és akkor pillanat varázsához képest. S ha tán mégis az volt a szándék, hogy az utókor, a kései unokák is részesülhessenek az elmondott gondolatokból, akkor miért éppen paperback?

Az előadások három téma köré szerveződtek: a *betű*, a *sortír* és a *ki olvas?* metaforák köré. Metaforák ezek, hiszen valójában egyik előadó sem fordult ezen szavak tényleges jelentéséhez, hanem csak átvitt, *el-emelt*, transzszemiotizált anyagukhoz. Az író-írás, szerkesztő-válogatás, olvasó-olvasás hármassága az újságok olvasás szempontú megközelítését tükrözi. A három rész közül az előadások performatív jellegétől eltérően a *Ki olvas?* rész volt a legigényesebb, legkiforrottabb, a recenzens számára legtöbb tapasztalatot hozó, noha itt is – mint a kötet nagyobb részében – nem az újságokról olvashatunk, hanem magáról az olvasás és az olvasó szubjektum létmódjáról, a szubjektum művön keresztüli öntükröződésének problémáiról. A mottókkal spékelt, nyelvi játékokba göngyölt eszmevittatások elsősorban a szubjektum szövegbeli feloldódását, illetve a szöveg felől nézve: elbizonytalanodását hangsúlyozzák. A dolgozatok szerzői szerint az írott szöveg az, ami irányítja az olvasat és ezen keresztül a szubjektum elkülönböződését, s ezért elsőséget élvez a beszédhez képest. (ld. papírbodorítás). Ez a *Derridától* származó, de ma már közhelynek tetsző megállapítás messzebbre vezető továbbgondolások nélkül többször felbukkan a *Ki olvas?* rész írásában.

Háttérben marad viszont a *szortír* részben (kivételesen *Kovács Sándor* s. k.), pedig a válogatás aktusának időbeli hatását vizsgálva az egyik legdöntőbb kérdésként merülhet fel a kutató horizontján.

Ebben a részben található viszont az az írás, mely leginkább reflektál a kötet bevezetőjében elővezetett gondolatokra. *Szilasi László* a Pompeji című folyóirat szerkesztői gyakorlatát bemutatva használ egyfajta pragmatikus megközelítést a kérdés körüljárására. Ez a megközelítés a válogatásban részt vevők hatalmi pozíciójának elemzéséhez vezet, elsősorban irodalomszociológiai terepen maradva. A konklúzió tömör és velős: „A szűkebb, szakmai szortírszabályszerűségeket vagy nem ismerem, vagy megfelelően megundorodtam tőlük. Azt mégis mondhatom talán, hogy itt alapvetően a szerzők vannak szortírozva. Egyrészt hatalmi, ellenhatalmi megfontolásokból (ez az, ami undorít egy picit) másrészt (az undort megelőzve) azért, mert a szerzői teljesítmények sokkal egyenletesebbek, kiszámíthatóbbak.”

Az első rész, a betűről szóló bodorítás a jelnek mint értelmezhető és olvasással értelmezendő objektumnak napjainkra egyre inkább elbizonytalanodó létét sugallja. A *jel* és a *jelölő* szubjektum határai lassan-lassan egymásba csusszannak, s így dekonstruálódik a hajdani híres hármasság.

Feltűnhet a kötet olvasójának, hogy a gyengébb nemet mindössze egy szerző képviselte ebben a kötetben. Ez az alulreprezentáltság minden valószínűség szerint azzal lehet összefüggésben, hogy az újságok hatalmi helyzetben lévő szerkesztői többnyire férfiak.

Végezetül ki kell térnem arra a kérdésre, amely a kötet egészének értelmezése-

kor merült fel bennem. Mit tehet a *főszortírársz*, ha elgondolja, hogy konferenciát rendez, melynek anyagát később kötetbe foglalva is kiadja? Vagy ír egy levelet, melyben nagyjából meghatározza a témát, majd izgatottan vár, hogy milyen előadások gyűlnek össze, vagy megpróbál minden egyes szerzőt egy konkrét téma iránt felcsigáztatni, s a szerzők elszabadulva, vad paripáit visszakergetni az előre kiszabott ösvényre. Az első megoldásnak az lehet a hátránya, hogy az elkészült előadások szinte alig kapcsolódnak egymáshoz, az utóbbinak, hogy az egész kötet a szerkesztő előzetes prekonceptióját tükrözi vissza. Mégis azt hiszem, ez az utóbbi megoldás a jobb, mert így az olvasóban maradandóbb nyomot hagyhat a könyv elolvasása. Ha a széttartó írások közé vetjük a gyeplőt, az oda vezet, hogy egy-két számunkra kedves tanulmányra emlékszünk, viszont a dolgozatok egymáshoz való helyzetére, viszonyára alig, arról pedig végképp le kell tennünk, hogy a konferenciáról, az ott megszólaló s a magyar irodalomban dekonoknak (nem mindegyik szerző) nevezett irodalmár csoportról egységes képet kapjunk. Persze, miért is kellene egységes kép? Hiszen, ha ez kialakulna a dekonok rögtön dekonstruálnák. Így viszont arra a kérdésre, hol tart a magyar deKON, nehezen tudunk pontosan válaszolni.

Papírborítás. Szerk.: a Czöbel Minka Társaság – Bocsor Péter, Deák Botond, Kovács Zoltán, Milbacher Róbert, Müllner András. ICTUS – JATE Irodalomelméleti csoport, Szeged, 1995.

Thimár Attila